

Krátenie dôchodkov „eštebákov“: Potrestajú sa skutočne tí praví?

Národná rada Slovenskej republiky schválila zákon, podľa ktorého sa výraznou mierou budú krátiť dôchodky bývalým príslušníkom ŠtB a ďalších vybraných útvarov, ktoré pred rokom 1989 výrazným spôsobom zasahovali do ľudských slobôd. Prezidentka SR Zuzana Čaputová platnosť zákona utvrdila svojim podpisom. Pozreli sme sa na aktuálnu situáciu a oslovili odborníkov so žiadosťou o zhodnotenie prijatého zákona.

Podľa zákona sa dôchodky vybratých skupín, ktoré uvádzame na konci článku, sa niektorí môžu dostať až na minimum, čo v súčasnosti predstavuje 334 eur. Opatrenie sa dotkne približne 7 000 občanov. Podľa prezidentky Čaputovej môže ísť o neprimeraný zásah, ktorý povedie k zasielaniu žalôb na Európsky súd pre ľudské práva, s čím majú už skúsenosti niektoré iné európske krajiny. Z toho dôvodu hlava štátu požiadala predsedu vlády SR, aby vláda predložila návrh novely zákona do NR SR.

„Na tomto zákone som pracovala takmer rok a konzultovala som ho s mnohými právnikmi, ministerstvom práce aj s ľuďmi, ktorí robia zákon o sociálnom zabezpečení. Títo ľudia sú v týchto otázkach najlepší a vedia každý detail, preto aj výhrady pani prezidentky budem konzultovať opäť s nimi,“ povedala poslankyňa OĽaNO Anna Andrejiová, jedna zo spoluautoriek legislatívy.

Istým druhom kompromisu by mohol byť pokles dôchodkov na priemer krajiny, teda na hranicu 502 eur. To si však poslankyňa nevie predstaviť, keďže podľa nej by sa tým poukázalo, že minimálne dôchodky nie sú primerané, keď by z nich nevedeli vyžiť bývalí príslušníci ŠtB a ďalších zložiek – a na druhej strane z nich majú vyžiť niektorí ďalší občania.

Ombudsmanka reaguje

Vzniknutú situáciu pozorne sleduje verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová, ktorá sa môže čoskoro stať akýmsi zásobníkom množstva podaní zo strany dôchodcov, ktorí si už po 5. auguste, odkedy má byť zákon účinný, nájdu na účtoch nové sumy po prepočítaní dôchodkov.

„Predmetný zákon sleduje legitímny cieľ, ktorým je záujem na vyrovnaní sa s krivdami páchanými v totalitnom režime. Na druhej strane je však potrebné uviesť, že navrhované a prijaté znenie zákona môže vyvolávať pochybnosti o jeho súlade s Ústavou a medzinárodnými dohovormi z hľadiska podmienok nevyhnutnosti a primeranosti zásahov do základných práv a slobôd. Ide najmä o otázku postihovania nielen funkcionárov komunistického režimu, ale aj podporného aparátu, otázku potreby garancie aspoň priemerného dôchodku aj po uplatnení mechanizmu podľa predmetného zákona, ale aj o otázku legitímnosti postihovania vdovského a vdoveckého zabezpečenia,“ uviedol tlačový odbor kancelárie verejnej ochrankyne práv, ktorej reflexie smerom k vláde SR zostali nevypočítané, rovnako ako žiadosť o veto zo strany prezidentky.

Postihy tu už boli

Snaha o trestanie bývalých predstaviteľov komunistického režimu nie sú v našej spoločnosti ničím iným. Už tesne po roku 1989 sa siahalo na sociálne benefity, dochádzalo k prepúšťaniu, rušili sa bezpečnostné previerky...

Podľa prezidenta Asociácie policajtov vo výslužbe Hrista Gluškovia súčasní zákonodarcovia tieto skutočnosti zámerne prehliadli. „Štát sa so ŠtB už v minulosti systémovo vysporiadal a to tak, že po roku 1989 zložku ŠtB zrušil, väčšine príslušníkov bol služobný pomer ukončený bez nároku na výsluhový príspevok, odchodné a platové vyrovnanie. Ostatní príslušníci boli preverovaní občianskymi a previerkovými komisiami a tým, ktorí neprešli previerkami bol tak

isto služobný pomer ukončený bez nárokov na „benefity“. Okrem toho štát postihol týchto príslušníkov aj zákonom, ktorým sa ustanovujú niektoré ďalšie predpoklady na výkon niektorých funkcií v štátnych orgánoch a organizáciách ČSFR, ČR a SR (Lustračný zákon), na základe ktorého funkcie obsadzované voľbou, vymenovaním alebo ustanovením tam nemohli naďalej vykonávať osoby, ktoré boli príslušníkmi ŠtB. Neskôr štát postihol príslušníkov ŠtB aj zákonom o ochrane utajovaných skutočností podľa, ktorého sa títo príslušníci nepovažujú za bezpečnostne spoľahlivé osoby a bol im preto skončený služobný pomer príslušníka Policajného zboru a štát ich postihuje doposiaľ aj tým, že sa nemôžu zamestnať tam, kde sa bezpečnostná spoľahlivosť osôb vyžaduje," uviedol Gluškov, ktorý poukázal aj na to, že predmetný zákon bude v mnohých prípadoch nevykonateľný, a zároveň je v rozpore so základnými princípmi práva a ustanoveniami Ústavy SR. Ako ďalšiu cestu vidí v predložení návrhu na Ústavný súd vo veci začatia konania.

Problémom podľa asociácie je už samotné nazeranie na všetkých príslušníkov vybraných zložiek ako na celok, ktorý musí byť celý potrestaný, pričom podľa zákonov prijatých po roku 1989 sa nie málo z nich zákonne a legálne vrátilo do bezpečnostných orgánov.

Rovnako sa na citlivú tému pozerá predseda Odborového zväzu polície v Slovenskej republike Pavol Paračka. „Predstavme si príslušníka ŠtB, ktorý bol zaradený napríklad na ochranu strategických objektov. Počas svojho pôsobenia sa snažil prejsť k Verejnej bezpečnosti, lebo ho práca nenapĺňala. Nebol stotožnený s cieľmi ŠtB. Napriek tomu sa na neho bude teraz pozeráť ako na zločinca, ktorý si zaslúži to najmenej, čo mu môže štát k dôchodku ponúknuť," povedal Paračka, pričom podotkol, že predstavitelia OZP v SR na osobnom stretnutí s predkladateľmi tohto zákona deklarovali a predložili svoje zásadné výhrady k tomuto zákonu, ktoré nakoniec neboli akceptované.

Bez pripomienok

Všetky oslovené strany sa zhodujú, že za problém pri tvorbe zákona môže aj absencia možnosti participácie odbornej i laickej verejnosti formou pripomienkového konania. „V prípade poslaneckých návrhov zákonov takýto dôsledný postup a priestor pre participáciu verejnosti absentuje. Obzvlášť citelný je tento nedostatok pri systémových zmenách. V tomto smere je preto namieste zvážiť doplnenie právnej úpravy a posilnenie participácie verejnosti v legislatívnom procese pri poslaneckých návrhoch zákonov," uviedli z kancelárie ochrankyne verejných práv.

Prezident Asociácie Gluškov dokonca hovorí o porušení Programového vyhlásenia vlády SR, podľa ktorého „zabezpečí, aby nedochádzalo k prijímaniu všeobecne záväzných právnych predpisov bez ich náležitého prerokovania, osobitne s dotknutými subjektmi a verejnosťou".

Ako sa zdá, zákon na prvý pohľad mohol pritiahnúť pozitívnu pozornosť verejnosti, ktorá na zločiny bývalého režimu nezabudla, no pri jeho hlbšej analýze dvíhajú varovný prst strážcovia ochrany ľudských práv. Uvidíme, ako sa s hlasnou kritikou vysporiadajú poslanci a či dôjde k zaškatuľkovaniu tých, ktorí sa bez svojho pričinenia a postranných cieľov ocitli na nesprávnej strane, no nikdy nikomu nijako neublížili.

Na koho sa zákon vzťahuje

Službou na účely tohto zákona je obdobie, počas ktorého bola osoba:

- a) členom Zboru povereníkov v období od 6. marca 1948 do 10. júla 1960,
- b) členom vlády Československej republiky alebo členom vlády Československej socialistickej republiky v období od 25. februára 1948 do 9. decembra 1989,
- c) členom vlády Slovenskej socialistickej republiky v období od 1. januára 1969 do 11. decembra 1989,
- d) poslancom Národného zhromaždenia alebo poslancom Federálneho zhromaždenia v období od 10. júna 1948 do 27. decembra 1989,

- e) poslancom Slovenskej národnej rady v období od 18. decembra 1954 do 11. januára 1990,
- f) členom alebo zamestnancom Ústredného výboru Komunistickej strany Československa alebo Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska v období od 25. februára 1948 do 30. novembra 1989,
- g) zamestnancom ministerstva vnútra, ministerstva národnej bezpečnosti, ministerstva národnej obrany alebo zamestnancom Zboru národnej bezpečnosti zodpovedným za riadenie útvarov Zboru národnej bezpečnosti zložky Štátnej bezpečnosti, Spravodajskej správy Generálneho štábu Československej ľudovej armády alebo Pohraničnej stráže v období od 25. februára 1948 do 9. decembra 1989,
- h) príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti zaradeným v zložke Štátnej bezpečnosti, príslušníkom Spravodajskej správy Generálneho štábu Československej ľudovej armády alebo príslušníkom spravodajských útvarov Pohraničnej stráže v období od 25. februára 1948 do 9. decembra 1989,
- i) zamestnancom alebo príslušníkom právnych predchodcov štátnych orgánov a iných organizácií podľa písmena g) alebo h) v období od 25. februára 1948 do 9. decembra 1989.